

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain, puolustusvoimista annetun lain ja voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Libanonissa (UNIFIL) Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain nimikkeen muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettua lakia, puolustusvoimista annettua lakia ja voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Libanonissa (UNIFIL) Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annettua lakia.

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain soveltamisalaa muutettaisiin siten, että lakia voitaisiin jatkossa soveltaa sotilaallisen kriisinhallinnan lisäksi myös sotilaiden lähettämiseen sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan. Lisäksi Suomen osallistumista sotilaalliseen kriisinhallintaan koskevaa päätöksentekomenettelyä kevennettäisiin siten, että puolustusministeriö päättäisi

yksittäisten sotilaiden lähettämisestä sotilaalliseen kriisinhallintaan ja sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan. Ehdotetuista muutoksista aiheutuisi tarvetta täsmentää myös muita sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain säännöksiä sekä puolustusvoimista annettua lakia. Lisäksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettuun lakiin lisättäisiin säännös, joka mahdollistaisi Yhdistyneiden Kansakuntien sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin osallistumista koskevien yhteistyöpöytäkirjojen joustavan kansallisen käsittelyn ja voimaansaattamisen valtioneuvoston asetuksella.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 JOHDANTO	3
2 NYKYTILA	4
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	4
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö	6
2.3 Nykytilan arviointi	6
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	9
3.1 Tavoitteet	9
3.2 Keskeiset ehdotukset	9
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	11
4.1 Taloudelliset vaikutukset	11
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	11
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset	12
5 ASIAN VALMISTELU	12
5.1 Valmisteluvaiheet ja – aineisto	12
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen	12
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	13
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	13
1.1 Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta	13
1.2 Laki puolustusvoimista	16
1.3 Laki voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Libanonissa (UNIFIL) Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta	17
2 VOIMAANTULO	17
3 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	17
3.1 Sotilaiden lähettämisestä yksittäisiin sotilastehtäviin	17
3.2 Voimankäyttö muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa	18
3.3 YK:n osallistumissopimuksien soveltamista koskeva valtuutus	18
LAKIEHDOTUKSET	20
1. Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain muuttamisesta	20
2. Laki puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta	23
3. Laki voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Libanonissa (UNIFIL) Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain nimikkeen muuttamisesta	24
LIITE	25
RINNAKKAISTEKSTIT	25
1. Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain muuttamisesta	25
2. Laki puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta	30
3. Laki voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Libanonissa (UNIFIL) Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain nimikkeen muuttamisesta	31

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Vuonna 2006 voimaantullut sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettu laki (211/2006) on vastannut pitkälti sotilaallisen kriisinhallinnan tarpeisiin. Lain oltua voimassa kahdeksan vuotta on kuitenkin ilmennyt konkreettisia tarkistustarpeita, joihin tällä esityksellä pyritään vastaamaan.

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettu laki koskee nimensä mukaisesti Suomen osallistumista sotilaalliseen kriisinhallintaan. Lain 1 §:n 2 momentin mukaan Suomi voi osallistua YK:n turvallisuusneuvoston valtuuttamaan tai poikkeuksellisesti muuhun kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan, jonka tarkoituksena on kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen tai palauttaminen taikka humanitaarisen avustustoiminnan tukeminen tai siviiliväestön suojaaminen YK:n peruskirjan (SopS 1/1956) päämäärät ja periaatteet sekä muut kansainvälisen oikeuden säännöt huomioon ottaen. Kriisinhallinnan toimeenpanijana voi lain 1 §:n 3 momentin mukaan olla YK, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (ETYJ), Euroopan unioni (EU) taikka muu kansainvälinen järjestö tai maaryhmä. Lain esitöiden (HE 5/2006 vp) mukaan sotilaallisella kriisinhallinnalla tarkoitetaan sotilaallisin keinoin ja pääsääntöisesti sotilaallisesti järjestetyllä organisaatiolla toteutettavia kansainvälisiä kriisinhallintatehtäviä. Hallituksen esityksen mukaan sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan käsitteillä ilmaistaan se, toteutetaanko tehtävä sotilas- vai siviilihenkilöstöä käyttämällä. Lain esitöissä on myös mainittu, että on mahdollista, että joissakin yksittäisissä tilanteissa toisen maan viranomaisille tai toimintaa organisoivalle kansainväliselle järjestölle annettava tuki toteutettaisiin siten, että tehtävää varten muodostettaisiin sotilaista koostuva joukko toteuttamaan kriisinhallintaa muistuttavaa tehtävää operaation muodossa, jolloin toiminta organisoitaisiin sotilaallisesti. Tällaisissa tilanteissa voitaisiin soveltaa sotilaallista kriisinhallintaa koskevaa lakia.

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettu laki ei koske siviilihenkilöstön lähettämistä

kriisinhallintatehtäviin. Toisaalta, jos sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon on kuulunut yksittäisiä siviilihenkilöitä, esimerkiksi komentajan poliittinen neuvonantaja, lähettämispäätös on tällaisen henkilön osalta voitu tehdä muun osaston lähettämispäätöksen osana sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisesti. Menettelyä on sovellettu jo sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettua lakia edeltäneen rauhanturvaamislain (514/1984) aikana.

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain nojalla on tällä hetkellä mahdollista lähettää sotilaita ainoastaan sotilaalliseen kriisinhallintaan. Laki ei sen sijaan mahdollista sotilaan lähettämistä sotilastehtävään muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan, kuten yhteysupseerin tai sotilasneuvonantajan tehtävään siviilikriisinhallintaoperaatioissa tai ns. YK:n poliittisissa operaatioissa tai rauhankenttäoperaatioissa.

Sotilaan käsitettä ei ole määritelty lainsäädännössä. Yleisesti katsotaan, että sotilas kuuluu valtion asevoimiin ja on sen johtosuhteiden alainen.

Siviilihenkilöstön lähettämistä kriisinhallintatehtäviin koskee puolestaan laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan (1287/2004), jäljempänä siviilikriisinhallintalaki. Lakia voidaan soveltaa myös silloin, kun siviilihenkilö lähetetään sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon. Vastaavasti lakia voidaan soveltaa, kun kyse on siviilioperaatiosta, jossa edellytetään sotilaallista asiantuntemusta ja Suomesta lähetettävä henkilö on sotilastaustainen, mutta vakinaisesta sotilaspalveluksesta eronnut (evp) tai virkavaapaalla oleva ja hänet lähetetään operaatioon esimerkiksi asiantuntijaksi. Siviilikriisinhallintalakia ei sen sijaan voida soveltaa tapauksessa, jossa sotilaalliseen asiantuntijatehtävään siviilikriisinhallintaoperaatioissa lähetetään puolustusvoimien palveluksessa oleva tai palvelukseen otettu sotilas. Tällöin kyse ei olisi siviilihenkilön lähettamisestä päättämisestä.

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 2 §:n 4 momentti sisältää mahdollisuuden osallistumisen vähäiseen muuttamiseen puolustusministeriön päätöksellä. Laki ei sen

sijaan sisällä säännöstä, jonka perusteella voitaisiin päättää yksittäisten sotilaiden lähettamisestä. Myös yksittäisten henkilöiden lähettäminen on siten edellyttänyt tasavallan presidentin osallistuspäätöstä eduskunnan myötävaikutuksella. Päätöksentekomenettely on tältä osin osoittautunut raskaaksi ja aikaa vieväksi.

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettu laki sisältää rajoitetun valtuuden säätää asetuksella joukkojen asemaa koskevien sopimusten soveltamisesta. Valtuus ei nyky muodossaan kata Suomen ja Yhdistyneiden kansakuntien välillä tehtäviä osallistumissopimuksia.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetulla lailla korvattiin vuonna 2006 rauhanturvaa-
mislaki siihen myöhemmin tehtyine muutok-
sineen. Uudistuksen tarkoituksena oli ottaa
huomioon kehitys kansainvälisessä kriisinhallintatoiminnassa, jotta Suomi voisi jatkosakin osallistua täysimääräisesti kriisinhallintatehtäviin erityisesti YK:n, EU:n ja Pohjois-Atlantin liiton (Nato) rauhankumppanuusyhteistyön puitteissa. Esityksen keskeisenä tavoitteena oli myös lainsäädännön uudistaminen siten, että Suomi voisi osallistua Euroopan unionin valmiusjoukkojen toimintaan.

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa säädetään Suomen osallistumisesta kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan sekä kriisinhallintaan liittyvästä koulutus- ja harjoitustoiminnasta. Suomi voi lain mukaan osallistua Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston valtuuttamaan tai poikkeuksellisesti muuhun kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan, jonka tarkoituksena on kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen tai palauttaminen taikka humanitaarisen avustustoiminnan tukeminen tai siviiliväestön suojaaminen Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan (SopS 1/1956) päämäärät ja periaatteet sekä muut kansainvälisen oikeuden säännöt huomioon ottaen (sotilaallinen kriisinhallinta). Lakia ei

sovelleta Suomen osallistumiseen Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan 51 artiklan nojalla toteutettaviin sotilaallisiin toimiin.

Päätöksen Suomen osallistumisesta sotilaalliseen kriisinhallintaan ja osallistumisen lopettamisesta tekee tasavallan presidentti valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta. Tasavallan presidentti päättää samalla tavalla myös sotilasosaston asettamisesta korkeaan valmiuteen (valmiuosasto). Ennen ratkaisuehdotuksen tekemistä valtioneuvoston on tapauksesta riippuen kuultava eduskunnan ulkoasiainvaliokuntaa tai jos ratkaisuehdotus koskee sotilaallisesti erityisen vaativaa kriisinhallintatehtävää tai tehtävää, joka ei perustu YK:n turvallisuusneuvoston valtuutukseen, valtioneuvoston on ennen ratkaisuehdotuksen tekemistä kuultava eduskuntaa antamalla sille asiasta selonteko. Jos ratkaisuehdotus koskee enintään kymmenen henkilön määräämistä sotilaalliseen kriisinhallintatehtävään, valtioneuvoston on ennen ratkaisuehdotuksen tekemistä annettava asiasta selvitys ulkoasiainvaliokunnalle.

Laki sisältää myös rajoitetun valtuuden säätää asetuksella eräiden joukkojen asemaa koskevien sopimusten soveltamisesta.

Laki sisältää säännökset sotilaallisen kriisinhallintahenkilöstön asemasta. Kriisinhallintahenkilöstö muodostuu puolustusvoimien palkatusta henkilöstöstä ja yleisiltä työmarkkinoilta rekrytoitavasta henkilöstöstä, joka on pääsääntöisesti reserviläisiä. Puolustusvoimien palkattu henkilöstö on kriisinhallintapalvelussuhteen aikana virkavapaalla vakinaisesta puolustusvoimien tehtävästä. Yleisiltä työmarkkinoilta rekrytoitava henkilöstö otetaan määräaikaiseen palvelussuhteeseen. Kriisinhallintahenkilöstön ja valtion välinen palvelussuhde on niin sanottu muu julkisoikeudellinen palvelussuhde.

Lain mukaan suomalaisen kriisinhallintaorganisaatioon voi kuulua kriisinhallintajoukkoja, erillisiä yksiköitä ja yksittäisiä henkilöitä. Kriisinhallintaorganisaatio kuuluu puolustusvoimiin ja on pääesikunnan alainen. Puolustusvoimiin kuuluva organisaatio on pääsääntöisesti sotilaallisesti järjestetty. Toiminnallisesti kriisinhallintaorganisaatio on kriisinhallinnan toimeenpanijan alainen.

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisesti kriisinhallintapalveluksessa

olevat henkilöt ovat rikoslain (39/1889) sotilaita koskevan 45 luvun säännösten alaisia ja heihin sovelletaan sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimista annettua lakia (255/2014) sekä sen nojalla annettuja säännöksiä.

Lakiin sisällytettiin vuonna 2006 myös säännökset voimakeinojen käytön perusteista ja rajoituksista. Voimakeinojen käyttö on rajoitettu kansainvälisen oikeuden perusperiaatteiden sekä operaatiolle vahvistettujen voimankäyttö sääntöjen mukaiseksi.

Oikeudesta kantaa voimankäyttövälineitä ei ole sotilaiden osalta erikseen säädetty. Kriisinhallintaan osallistuvat henkilöt varustetaan ja koulutetaan tehtävän edellyttämällä tavalla. Myös sotilaallisessa kriisinhallinnassa on tehtäviä, joissa voimankäyttövälineitä ei kanneta, kuten aseettomien sotilastarkkailijoiden (unarmed military observers) tehtävät.

Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan

Siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetussa laissa säädetään viranomaisten toimivallasta Suomen osallistuessa kriisinhallintaan lähettämällä siviilihenkilöstöä kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin, osallistumisen edellyttämistä kotimaan valmiuksista sekä kriisinhallintaan ulkomailla osallistuvan siviilihenkilöstön oikeuksista ja velvollisuuksista.

Lain mukaan ulkoasiainministeriö käsittelee siviilihenkilöstön osallistumista kriisinhallintaan koskevat asiat. Sisäministeriö käsittelee osallistumisen edellyttämiä kotimaan valmiuksia koskevat asiat ja päättää pelastustoimen alaan kuuluvan avun antamisesta pelastuslain (379/2011) nojalla. Osallistumisen edellyttämiä kotimaan valmiuksia ovat ulkomaille lähetettävän henkilöstön rekrytointi, koulutus, varustaminen, palvelussuhdeasioiden hoitaminen sekä siviilikriisinhallintaan kuuluva tutkimus- ja kehittämistoiminta. Sisäministeriö on tehtäviään varten perustanut Pelastusopiston yhteyteen Kriisinhallintakeskuksen, joka on vastannut operatiivisista asioista vuodesta 2007 lähtien.

Suomi suhtautuu lähtökohtaisesti pidättyvästi voimakeinojen käyttöön siviilikriisinhallinnassa. Lakiin ollaan parhaillaan sisäl-

lyttämässä säännökset voimakeinojen käytöstä (HE 105/2014 vp).

Kriisinhallintatehtäviin lähetettävä siviilihenkilöstö on muussa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa valtiotyönantajaan. Henkilöstön oikeudet ja velvollisuudet määräytyvät valtion virkamieslain (750/1994) mukaisesti niiltä osin kuin laissa ei toisin säädetä.

Laki puolustusvoimista

Puolustusvoimista annetussa laissa (551/2007) säädetään puolustusvoimien tehtävistä, toimivallasta, organisaatiosta, hallinnosta, sotilaskäskyasioiden päätöksentekojärjestelmästä sekä henkilöstöstä.

Lain 2 §:ssä on säädetty puolustusvoimien tehtävistä. Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaisesti puolustusvoimien yhtenä tehtävänä on osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Lain 13 §:ssä viitataan sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettuun lakiin. Säännöksen mukaan puolustusvoimat osallistuu kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan siten, kuin sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa säädetään.

Sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin osallistumista koskevat sopimukset ja niiden voimaansaattaminen

YK:n jäsenvaltiot ovat hyväksyneet YK:n yleiskokoukselle 27 päivänä elokuuta 1997 annettun yhteistyöpöytäkirjan (Memorandum of Understanding) mallin, joka koskee YK:n ja sen jäsenvaltioiden välisiä oikeuksia ja velvollisuuksia YK:n rauhanturvaamisoperaatioissa (A/51/967). Yhteistyöpöytäkirjan mallista ja erityisesti sen sotilasteknisistä liitteistä on julkaistu päivitetty malli käsikirjassa rauhanturvaoperaatioihin osallistuville joukkojen/poliisijoukkojen luovuttajille kuuluvan joukon kalustonkorvaamisesta ja valvontaa koskevista menettelytavoista ja menettelyistä, ns. COE-käsikirja. (A/C.5/66/8). YK:n toimeenpanemiin sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin osallistuessaan jäsenvaltiot tekevät YK:n kanssa mallin mukaisen yhteistyöpöytäkirjan.

Ensimmäinen nykyisen perustuslain voimaansaattamisen aikana tehty pöytäkirja Suomen osallistumisesta oli yhteistyöpöytäkirja YK:n ja Suomen välillä voimavarojen antamisesta

YK:n operaatioon Etiopiassa ja Eritreassa (UNMEE) (SopS 46 ja 47/2003). Tämän jälkeen on tehty yhteistyöpöytäkirjat, jotka koskevat osallistumista UNIFIL-operaatioon Libanonissa vuonna 2006 (SopS 88 ja 89/2006), MINURCAT-operaatioon Keski-Afrikan Tasavallassa ja Tsadissa (SopS 62 ja 63/2009) sekä viimeisimpänä osallistuminen UNIFIL-operaatioon vuonna 2012 (SopS 64 ja 65/2012). Kyseistä pöytäkirjaa on täydennetty kirjeenvaihdolla hyväksytyillä muutoksilla pöytäkirjan liitteisiin Suomen otettua johtovaltioroolin Irlannilta vuonna 2013. Kaikki em. operaatiokohtaiset yhteistyöpöytäkirjat on tehty YK:n yhteistyöpöytäkirjan mallin pohjalta ja voimaansaatettu lailla ja asetuksella.

Voimassa oleva osallistumista koskevista sopimuksista säädetty sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 4 § kuuluu seuraavasti:

"Tasavallan presidentin asetuksella voidaan kansainvälisten velvoitteiden voimaansaatamiseksi säätää Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten ja muiden rauhankompanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen ja sen lisäpöytäkirjojen (SopS 65/1997) määräysten soveltamisesta sotilaalliseen kriisinhallintatehtävään tai siihen liittyvään koulutus- tai harjoitustoimintaan. Valtioneuvoston asetuksella voidaan vastaavasti kansainvälisten velvoitteiden voimaansaatamiseksi säätää Euroopan unionin sotilasesikunnan ja unionin käyttöön mahdollisesti asetettujen esikuntien ja joukkojen sotilas- ja siviilihenkilöiden asemasta tehdyn sopimuksen (SopS 24/2006) ja korvausvaatimuksista luopumisesta Euroopan unionin kriisinhallintaoperaatioiden yhteydessä tehdyn sopimuksen (SopS 25/2006) soveltamisesta sotilaalliseen kriisinhallintatehtävään tai siihen liittyvään koulutus- tai harjoitustoimintaan."

On huomattava, että vuonna 2006 annettua hallituksen esitystä laiksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta edelsi esitys HE 110/2005 vp, jonka hallitus myöhemmin peruutti. Kyseisessä esityksessä lakiehdotuksen 4 § oli nykyistä 4 §:ää laajempi ja koski valtuutus- säännöstä myös YK:n malliasiakirjan mukaisen yhteisymmärryspöytäkirjan voimaansaatamiseksi asetuksella. Malliyhteistyöpöytä-

kirja oli hallituksen esityksen liitteenä. Perustuslakivaliokunta ei kuitenkaan pitänyt malliyhteistyöpöytäkirjan hyväksymistä mahdollisena, koska katsoi sen sisältävän ennakkollisen hyväksynnän piirteitä. Tämän johdosta vuoden 2006 hallituksen esityksessä ei lakiehdotuksen 4 §:ään enää sisällytetty viitasta malliyhteistyöpöytäkirjan hyväksyntään ja itse pykälän perusteluissa selvennettiin, että pykälässä säädetty valtuus ei koske YK:n malliyhteistyöpöytäkirjan perusteella laadittujen YK:n ja Suomen välisten pöytäkirjojen voimaansaatamista. Voimassaolevassa sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 4 § ei siten nyky muodossaan sisällä valtuutusta saattaa YK-operaatioon osallistumista koskeva sopimus voimaan valtioneuvoston asetuksella.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

Ulkomaiden lainsäädäntöä sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistumisesta on kuvattu hallituksen esityksessä laiksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 5/2006 vp, s 19—20).

Kriisinhallintaan ja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön liittyviä lainsäädännön muutostarpeita arvioinut työryhmä selvitti työnsä pohjaksi ulkomaiden ja erityisesti EU:n jäsenvaltioiden lainsäädäntöä sotilaallisen kriisinhallinnan ja siviilikriisinhallinnan alalla Suomen ulkomailla olevien edustustojen kautta. Kyselyyn saatiin vastaukset yhteensä kymmeneltä valtiolta: Ruotsi, Norja, Tanska, Alankomaat, Irlanti, Itävalta, Saksa, Puola ja Kanada.

Tässä hallituksen esityksessä ehdotettavat lainsäädännön muutokset liittyvät Suomen lainsäädännön erityisiin rajauksiin, joiden osalta ulkomaan lainsäädännöstä ei ole saatavissa vertailukohtia.

2.3 Nykytilan arviointi

Sotilaiden lähettäminen muuhun kuin sotilaalliseen kriisinhallintaan

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain nojalla on tällä hetkellä mahdollista osallistua sotilaalliseen kriisinhallintaan. Lain

esitöiden mukaan sotilaallisella kriisinhallinnalla tarkoitetaan sotilaallisin keinoin ja pääsääntöisesti sotilaallisesti järjestetyllä organisaatiolla toteutettavia kansainvälisiä kriisinhallintatehtäviä. Laki ei mahdollista sotilaan lähettämistä sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan.

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain soveltamisalan rajaukset eivät kaikilta osin vastaa nykypäivän kriisinhallinnan tarpeisiin esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, joissa Suomesta haluttaisiin pyydettyä lähettää siviilikriisinhallintaoperaation tehtävään sotilasvirassa palveleva henkilö tai tilanteessa, jossa kriisinhallintaa ei ole voitu katsoa toteuttavan sotilaallisin keinoin ja pääsääntöisesti sotilaallisesti järjestetyllä organisaatiolla, mutta kuitenkin tehtävään on tarvittu puolustusvoimien erityisosaamista.

Esimerkkinä jälkimmäisestä voidaan mainita puolustusvoimien CBRN-suorituskyky (Chemical, biological, radiological and nuclear; kemialliset, biologiset, säteily ja ydinuhat). Suojelun Erikoisosasto (SEO) on puolustusvoimien korkean valmiuden suojelutiedusteluyksikkö, joka kykenee toimimaan korkean riskitason olosuhteissa ja suojaamaan oman toimintansa. Osastolla on sellaisia CBRN-suorituskykyjä, joita siviiliviranomaisilta puuttuu, kuten joukkotuhoaseiden käyttöepäilyissä kyky ottaa varmennettuja näytteitä operaatioalueelta. Osaston vahvuus on 55 henkilöä, joista noin puolet on erikoiskoulutettuja reserviläisiä. Puolustusvoimien CBRN-suorituskyky on ilmoitettu myös YK:n pääsihteerin kemiallisten ja biologisten aseiden käyttöepäilyjä koskevan tutkintamekanismin asiantuntijarosteriin. Jos sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain ei ole voitu katsoa soveltuvan tilanteeseen, on arvioitavaksi jäänyt lähinnä puolustusvoimista annetun lain 12 §:n soveltuminen. Kyseinen säännös koskee avun antamista toiselle valtiolle terrori-iskun, luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden tai niihin rinnastettavan tapahtuman johdosta. Säännös ei nykymuodossaan mahdollista voimakeinojen käyttöä. Jos puolustusvoimista annetun lain 12 § ei sovellu, sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain soveltuvuus voisi nousta esille esimerkiksi tilanteissa, joissa Suomelta pyydettyisiin apua CBRN-tehtävissä.

Voimassa olevassa laissa ei myöskään säännellä mahdollisuutta sotilaan lähettämiseen yksittäisiin sotilastehtäviin poliittisiin operaatioihin tai siviilikriisinhallintaoperaatioihin. Tyypillisesti tehtäviä, joita hoitamaan tarvitaan sotilas muussa kuin sotilaallisessa kriisinhallinnassa ovat esimerkiksi yhteysupseerin tai sotilasneuvonantajan tehtävät. Viime vuosilta esimerkkejä ovat olleet muun muassa yksittäiset sotilastehtävät YK:n poliittisessa operaatiossa Syyriassa, YK:n vuosina 2007 - 2009 siviili- ja poliisioperaationa toteutetussa MINURCAT-operaatiossa Tshadissa, YK:n poliittisessa UNAMA-operaatiossa Afganistanissa sekä ennen vuotta 2008 ETYJ-missiossa Georgiassa.

Lain perusteella ei myöskään ole mahdollisuutta lähettää sotilasta siviilikriisinhallintaan tehtävään, jossa joko operaation tehtävänkuvaukseen edellyttäisi, että tehtävää hoitaisi sotilas taikka jossa tehtävänkuvaukseen huomioiden tehtävään katsottaisiin parhaiten soveltuvan palveluksessa oleva tai palvelussuhteeseen otettu sotilas. Toistaiseksi kyse ei ole kriisinhallintatehtävien kokonaismäärä huomioon ottaen suuresta määrästä tehtäviä, mutta puuttuva säännös on kuitenkin muodostunut esteeksi lähettää suomalaisia sotilaita kyseisenlaisiin tehtäviin, ja on todennäköistä, että näiden tehtävien määrä tulevaisuudessa kasvaa.

Päätöksentekomenettely lähetettäessä sotilaita yksittäisiin sotilastehtäviin

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 2 §:ssä on säädetty päätöksentekomenettelystä Suomen osallistuessa sotilaalliseen kriisinhallintaan. Päätöksen Suomen osallistumisesta ja osallistumisen lopettamisesta tekee kussakin tapauksessa erikseen tasavallan presidentti valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta. Ennen ratkaisuehdotuksen tekemistä valtioneuvoston on lain 3 §:n mukaisesti kuultava joko eduskunnan ulkoasiainvaliokuntaa tai koko eduskuntaa antamalla sille asiasta selonteko. Jos ratkaisuehdotus koskee enintään kymmentä henkilöä, valtioneuvoston on annettava asiasta selvitys eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle.

Päätöksentekomenettely on osoittautunut raskaaksi ja aikaa vieväksi tapauksissa, joissa on kyse yksittäisten sotilaiden lähettämisestä kriisinhallintaan. Tällaisia tehtäviä ovat esi-

merkiksi yksittäiset esikunta-, neuvonantaja-, kouluttaja- tai asiantuntijatehtävät. Tilanteessa, jossa Suomen osallistumis päätöstä kyseeseen sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon ei ole tehty, on yksittäisen sotilaan lähettäminen edellyttänyt tasavallan presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan yhteisen kokouksen käsittelyä, selvityksen antamista eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle ja tasavallan presidentin päätöstä.

Lain 2 §:n 4 momentissa on jo nykyisellään säädetty puolustusministeriön mahdollisuudesta päättää Suomen osallistumisen vähäisestä muuttamisesta. Puolustusministeriön päätöksenteko-oikeutta olisi perusteltua laajentaa tilanteisiin, joissa kyse on yksittäisten sotilaiden lähettämisestä joko sotilaalliseen kriisinhallintaan taikka muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan.

Voimankäyttö

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain voimakeinojen käyttöä koskeva 27 § koskee sanamuotonsa mukaisesti vain sotilaallisessa kriisinhallinnassa palvelevia sotilaita. Jos lakiin lisätään sääntely sotilaiden lähettämisestä muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan, on tarpeen muuttaa myös voimakeinojen käyttöä koskevan säännöksen sanamuotoa siten, että se soveltuu tarvittaessa myös näihin tilanteisiin.

Kuten sotilaallisessa kriisinhallinnassa, myös muussa kriisinhallinnassa palvelevan sotilaan palvelustehtävät perustuisivat operaatiolle asetettujen tehtävien ja tavoitteiden toteuttamiseen. Operaation tehtävät ja tavoitteet perustuvat puolestaan operaation kansainvälisoikeudelliseen valtuutukseen eli mandaattiin. Operaation mandaatti sekä operaation toimeenpanijan suunnittelu- ja ohjausasiakirjat sekä mahdollisesti toimeenpanijan määrittämä tehtävänkuvaus määräävät sen, edellytetäänkö tehtävässä voimakeinojen käyttöä.

Voimakeinojen käyttö on pykälässä rajoitettu kansainvälisen oikeuden peruseriaatteiden sekä operaatiolle vahvistettujen voimankäyttösääntöjen mukaiseksi. Kansainvälisen oikeuden periaatteista välttämättömyysperiaate näkyy pykälän 1 momentissa ja

suhteellisuusperiaate ja voimankäytön minimoinnin periaate pykälän 2 momentissa. Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 5/2006 vp) on selostettu edellä mainittujen sisältöä. Voimakeinoja voidaan käyttää operaation tehtävän toteuttamiseksi ainoastaan silloin, kun se on operaation perimmäisten tavoitteiden saavuttamiseksi välttämätöntä (välttämättömyysperiaate). Voimakeinojen käyttö ei siis olisi mahdollista tapauksissa, joissa samaan lopputulokseen operaation tarkoituksen kannalta päästäisiin muilla toteuttamiskelpoisilla keinoilla. Hallituksen esityksen mukaan lähtökohtana on voimankäytön suhteellisuus vastassa olevaan uhkaan nähden (suhteellisuusperiaate) sekä voiman käyttäminen ainoastaan siinä määrin, että saavutetaan kriisinhallintaoperaation toteuttamisen kannalta välttämätön tavoite (voimankäytön minimoinnin periaate). Hallituksen esityksessä todetaan, että tilanteessa on siis käytettävä lievintä mahdollista haluttuun päämäärään johtavaa voimakeinoa.

Oikeudesta kantaa voimankäyttövälineitä ei ole sotilaiden osalta erikseen säädetty. Kriisinhallintaan osallistuvat henkilöt varustetaan ja koulutetaan tehtävän edellyttämällä tavalla. Myös sotilaallisessa kriisinhallinnassa on tehtäviä, joissa voimankäyttövälineitä ei kanneta, kuten aseettomien sotilastarkkailijoiden (Unarmed Military Observers) tehtävät.

Sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistumista koskevat sopimukset

Suomi tekee YK:n kanssa aina osallistumissopimuksen yhteistyöpöytäkirjan muodossa osallistuessaan YK:n toimeenpannaan sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon. Suomen YK:n kanssa tekemät osallistumissopimukset vastaavat sisällöltään hyvin pitkälti toisiaan. Peruseriaatteet esimerkiksi korvausvastuusta ja kurinpidosta ovat samat.

Osallistumissopimusten hyväksymiseen sovelletaan Suomessa perustuslain 8 luvussa säädettyä kansainvälisten velvoitteiden hyväksymismenettelyä. Nykyisin eduskunta hyväksyy siten jokaisen Suomen ja YK:n välisen YK:n sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon osallistumista koskevan sopimuk-

sen, minkä jälkeen sopimus saatetaan voimaan lailla ja asetuksella. Tämä merkitsee, että eduskunta hyväksyy kunkin sopimuksen perustuslain 94 §:n mukaisesti sen lisäksi, että osallistuu Suomen osallistumispäätöksen käsittelyyn sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 3 §:n mukaisesti. Noudatettu menettely on aikaa vievä ja soveltuu huonosti operaation tiukkoihin valmisteluaikatauluihin. Esimerkiksi vuonna 2012 jouduttiin eduskunnalle antamaan UNIFIL-operaatiota koskevan yhteistyöpöytäkirjan hyväksymistä koskeva hallituksen esitys etukäteen luonnoksena UTP-kirjeen (UTP 8/2012 vp) liitteenä. Muodollinen hallituksen esityksen käsittely tapahtui jälkikäteen vasta joukkojen jo siirryttyä alueelle. Menettelyä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esitettyjen muutosten tavoitteena on mahdollistaa Suomen osallistuminen täysipainoisesti kansainväliseen kriisinhallintaan ja ulko- ja turvallisuuspoliittisten linjaustensa sekä kansainvälisten velvoitteidensa mukaiseen yhteistyöhön.

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain soveltamisalaa esitetään muutettavaksi siten, että lakia olisi mahdollista soveltaa sotilaiden lähettämiseen sotilastehtävään myös muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan, kuten poliittisiin operaatioihin taikka siviilikriisinhallintaan.

Tavoitteena on samalla keventää päätöksentekomenettelyä siltä osin, kuin kyse on yksittäisten sotilaiden lähettamisestä joko sotilaalliseen kriisinhallintaan taikka sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan, kuten poliittisiin operaatioihin taikka siviilikriisinhallintaan. Näissä tapauksissa asiasta päättäisi puolustusministeriö ulkoasiainministeriötä kuultuaan. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan muuttaa lain 2 §:n 1 momentissa ja 3 §:n 1 momentissa säädettyä menettelyä enintään kymmenen henkilön määräämisestä sotilaalliseen kriisinhallintatehtävään. Puolustusministeriö voisi siten ulkoasiainministeriötä kuultuaan päättää sotilaiden

lähettamisestä tapauksissa, joissa kyse ei ole useammasta henkilöstä muodostuvasta toiminnallisesta kokonaisuudesta, joka toimii yhtenäisen johdon alaisena.

Siviilikriisinhallinnan osalta noudatettaisiin siviilikriisinhallintalain mukaista päätöksentekoa. Siviilikriisinhallintalakia sovellettaisiin edelleen lähetettäessä sotilastaustainen, mutta vakituisesta sotilaspalveluksessa erossa oleva henkilö siviilitehtävään.

Samassa yhteydessä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain voimakeinojen käyttöä koskevan säännöksen sanamuotoa tarkistetaan siten, että säännös kattaisi tarvittaessa myös ne tilanteet, joissa sotilaita lähetettäisiin sotilastehtäviin muuhun kuin sotilaalliseen kriisinhallintaan. Sotilaiden voimakeinojen käyttöä koskeva sääntely olisi muuten puutteellinen näiltä osin, kun sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettua lakia sovellettaisiin jatkossa myös sotilaiden lähettämiseen muuhun kuin sotilaalliseen kriisinhallintaan.

Ehdotetuista muutoksista aiheutuisi tarve täsmentää myös muiden sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain säännösten sanamuotoa sekä puolustusvoimista annetussa laissa säädettyä puolustusvoimien tehtävää osallistua sotilaalliseen kriisinhallintaan.

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 4 §:ään ehdotetaan lisättäväksi säännös, joka mahdollistaisi YK:n sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin osallistumista koskevien yhteistyöpöytäkirjojen joustavan kansallisen käsittelyn perustuslakivaliokunnan aiempi kannanotto huomioon ottaen.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain soveltamisalan muuttamista siten, että sitä voitaisiin jatkossa soveltaa myös sotilaiden lähettämiseen sotilastehtävään muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan.

Hallituksen esitystä valmistelleessa työryhmässä oli esillä myös vaihtoehto, jossa siviilikriisinhallintalakiin olisi lisätty sääntely sotilaan lähettamisestä muuhun kuin sotilaalliseen kriisinhallintaan. Työryhmä piti kuitenkin parempana lisätä sääntelyä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettuun lakiin muun muassa sotilaan oikeudellisen aseman ja pal-

velussuhteeseen liittyvien syiden vuoksi. Sotilas kuuluu valtion asevoimiin ja on sen johdosuhteiden alainen. Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaiseen kriisinhallintaorganisaatioon voi kuulua lain mukaan kriisinhallintajoukkoja, erillisiä yksiköitä ja yksittäisiä henkilöitä. Kriisinhallintaorganisaatio kuuluu lain 5 §:n 3 momentin mukaisesti puolustusvoimiin ja on pääesikunnan alainen. Puolustusvoimiin kuuluva organisaatio on sotilaallisesti järjestetty. Toiminnallisesti kriisinhallintaorganisaatio on kriisinhallinnan toimeenpanijan alainen. Sotilaspuvun käyttö on yksi sotilaan ulkoisista tunnusmerkeistä, joka erottaa sotilaan siviilihenkilöstöstä. Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa palvelussuhteessa oleva on puolustusvoimista annetun lain 45 §:n mukaisesti velvollinen palveluksessa käyttämään puolustusvoimien sotilaspukua, jollei virkatehtävien laadun tai muun syyn vuoksi toisin määrätä. Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 28 §:n mukaan kriisinhallintapalveluksessa olevat henkilöt ovat myös sotilaita koskevan rikoslain 45 luvun säännösten alaisia ja heihin sovelletaan sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain sekä sen nojalla annettuja säännöksiä siltä osin kuin kyseisessä pykälässä ei toisin säädetä.

Koska sääntely sotilaiden lähettämisestä sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan lisättäisiin sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettuun lakiin, olisi tarpeen muuttaa myös voimakeinojen käyttöä koskevaa lain 27 §:n sanamuotoa siten, että se soveltuisi tarvittaessa sotilaan voimankäyttöön myös muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa.

Suomen osallistumista sotilaalliseen kriisinhallintaan koskevaa päätöksentekomenettelyä ehdotetaan kevennettäväksi niiltä osin kuin kyseessä on yksittäisten sotilaiden lähettäminen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Sotilaan lähettämisestä yksittäisiin sotilastehtäviin sotilaalliseen kriisinhallintaan päättäisi jatkossa puolustusministeriö ulkoasiainministeriötä kuultuaan. Jos kyse olisi sotilastehtävästä muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa, kuten siviilikriisinhallintaoperaatiossa, puolustusministeriö päättäisi samassa menettelyssä myös sotilaiden lähettämisestä näihin

sotilastehtäviin. Ennen päätöstä puolustusministeriö kuulee ulkoasiainministeriötä.

Esityksessä ehdotetaan myös YK:n osallistumissopimusten kansallisen hyväksymisnnettelyn ja voimaansaattamisen joustavoittamista. Tässä tarkoituksessa hallituksen esitystä valmistellut työryhmä tarkasteli kaikkiaan viittä vaihtoehtoa sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 4 §:n muuttamiseksi. Vaihtoehtoista valikoitui malli, jonka mukaan eduskunnan aiemmin hyväksymän osallistumissopimuksen voimaansaattamislaki säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella koskemaan myös tulevia osallistumissopimuksia. Tällöin aiemmin hyväksyty voimaansaattamislaki kattaisi myös uuden sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ja lakia sovellettaisiin kyseessä olevaan operaatioon valtioneuvoston asetuksella säädetyistä ajankohdasta alkaen. Samalla asetuksella saatettaisiin voimaan sopimuksen asetuksentasoiset määräykset perustuslain 80 ja 95 §:n perusteella.

Toisena vaihtoehtona esitettiin valtuutuslainsäädännön muotoileminen siten, että säännöksessä todettaisiin aiemman eduskunnan hyväksymän sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten soveltaminen tuleviin sopimuksiin. Ensimmäistä vaihtoehtoa pidettiin kuitenkin malliltaan selkeämpänä ja se vastasi paremmin perustuslakivaliokunnan aiempaa kannanottoa (PeVL 54/2005 vp).

Hallituksen esitystä valmistelleessa työryhmässä käsiteltiin myös kolmea muuta vaihtoehtoa, joissa valtuutus muotoiltiin koskemaan uusien sopimusten voimaansaattamista valtioneuvoston asetuksella siltä osin kuin uusien sopimusten määräykset vastasivat asiasisällöltään kansallista lainsäädäntöä. Valtuutus muotoiltiin kolmella eri tapaa. Ensimmäisessä vaihtoehdossa viitattiin suoraan niihin kansallisiin säädöksiin, joita myös sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset koskivat. Toinen vaihtoehto vastasi edellistä vaihtoehtoa muutoin, mutta säännöksessä yksilöitiin lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset vain otsikkotasolla. Viimeisessä vaihtoehdossa käytettiin yleisempää muotoilua ”kansallisen lainsäädännön puitteissa”. Vaihtoehtoja ei otettu jatkotyön pohjaksi muun muassa siksi, että osallistumissopimusten määräysten ei katsottu kaikilta osin

vastaavan kansallista lainsäädäntöä, vaan lainsäädännön alaan kuuluvat sopimusmääräykset sisälsivät myös poikkeuksia kansallisen lain säännöksiin. Neljännen ja viidennen vaihtoehtojen ongelmaksi muodostui myös säännösten väljyys, eikä niiden katsottu olevan tarpeeksi tarkkarajaisina.

Työryhmä päätyi siten esittämään ensimmäistä vaihtoehtoa, jossa valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin aiemman osallistumissopimuksen voimaansaattamislain soveltamisesta uuteen operaatioon. Jatkotyössä vaihtoehto kehittyi vielä siten, että aiemman operaation voimaansaattamislain nimike ehdotettiin muutettavaksi yleisempään muotoon, jolloin laki koskisi nimikkeeltään voimavarojen antamista YK operaatioon aiemman operaation nimeä mainitsematta. Lisäksi esitetään tarkistettavaksi voimassa olevan sotilasjoukkojen asemasta ja korvausvaatimuksesta luopumisesta tehtyjen valtiosopimusten voimaansaattamislakien soveltamisalaa koskevan 4 §:n sanamuotoa siltä osin kuin kyse on tasavallan presidentin asetuksenantovaltuudesta. Tarkoitus on osoittaa asetuksenantovaltuus valtioneuvostolle.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Tosiasialliset talousarviovaikutukset aiheutuvat vasta niistä tapauskohtaisesti tehtävistä päätöksistä, jotka koskevat Suomen osallistumista tai yksittäisten sotilaiden lähettämistä kriisinhallintatehtävään. Lain soveltamisalan laajentaminen koskemaan myös sotilaiden lähettämistä sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan avaa mahdollisuuden osallistua kriisinhallintatehtäviin aiempaa laajemmin. Myös tämä yhteistyö toteutettaisiin valtion talousarviossa kriisinhallintaan ulkoasiainministeriölle ja puolustusministeriölle myönnettyjen määrärahojen rajoissa sotilaalliseen kriisinhallintaan myönnettyistä määrärahoista. YK:n osallistumissopimusten hyväksymisen ja voimaansaattamisen joustavoittamisen myötä hallitusten esitysten tekemisen tarve sopimusten osalta poistuisi, mikä vähentäisi hallituksen esitysten laatimisesta, kääntämisestä

ja painattamisesta tähän saakka aiheutuneita kustannuksia.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksellä ei ole vaikutusta ministeriöiden väliseen toimivallan jakoon. Ulkoasiainministeriö valmistelee edelleen Suomen osallistumista sotilaalliseen kriisinhallintaan ja osallistumisen lopettamista koskevat päätökset. Osallistumispäätökseen liittyvät sotilaalliset ja puolustuspoliittiset perusteet valmistellaan edelleen puolustusministeriössä. Laki ehdotus keventäisi kuitenkin toteutuessaan yksittäisten sotilaiden lähettämistä sotilaalliseen kriisinhallintaan tai sotilastehtävään muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan koskevaa päätöksentekomenettelyä, koska päätös voitaisiin jatkossa tehdä puolustusministeriössä ulkoasiainministeriön kuulemisen jälkeen. Yksinkertaistettu päätöksentekomenettely merkitsisi mahdollisuutta aiempaa nopeampaan rekrytointiprosessiin yksittäisten sotilaiden osalta.

Harkittaessa osallistumista siviilikriisinhallintaoperaatioiden sotilaallisiin asiantuntijatehtäviin otetaan huomioon eri hallinnonalojen asiantuntemus koskien muun muassa tehtävän edellyttämää asiantuntijaprofiilia. Tähän saattaa liittyä kysymys siitä, edellyttääkö tehtävä voimankäyttövälineiden kantamista tai voimakeinojen käyttöä. Jos tehtävä huomioon ottaen on tarpeen arvioida myös sitä, soveltuisiko tehtävää parhaiten hoitamaan palveluksessa oleva tai palvelussuhteeseen otettava sotilas, tämä tehdään osana asian valmistelua kuulemalla asiasta puolustusministeriötä. Jos tehtävä edellyttää palveluksessa olevaa tai palvelussuhteeseen otettua sotilasta, noudatetaan asiantuntijan lähettämiseksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettua lakia.

YK:n osallistumissopimusten käsittelymenettelyn keventäminen helpottaisi osaltaan yhteistyötä YK:n kanssa ja mahdollistaisi paremmin osallistumissopimusten tiukan valmisteluaikeita huomioon ottamisen. Joustavamman menettelyn myötä voitaisiin myös paremmin varmistua siitä, että osallistumissopimukset ovat voimassa, kun henkilöstöä siirtyä konfliktialueelle.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Lakiehdotus parantaa toteutuessaan Suomen mahdollisuuksia osallistua aiempaa laajemmin kansainvälisen kehityksen myötä muuttuneeseen kansainväliseen kriisinhallintaan ja parantaa Suomen valmiuksia lähettää nopeammin yksittäisiä sotilaita kriisinhallintatehtäviin.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja – aineisto

Ulkoasiainministeriö asetti 14 päivänä toukokuuta 2013 työryhmän arvioimaan kriisinhallintaan ja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön liittyviä lainsäädännön muutostarpeita Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 2012 annetun valtioneuvoston selonteon (VNS 6/2012 vp) kirjausten pohjalta. Työryhmän tavoitteeksi asetettiin Suomen nykyisen lainsäädännön riittävyyden ja muutostarpeiden arviointi kattavasti, jotta Suomi voisi osallistua täysipainoisesti kansainväliseen kriisinhallintaan ja ulko- ja turvallisuuspoliittisten linjaustensa sekä kansainvälisten velvoitteidensa mukaiseen yhteistyöhön. Työryhmässä olivat edustettuina ulkoasiainministeriön lisäksi tasavallan presidentin

kanslia, valtioneuvoston kanslia, sisäministeriö, puolustusministeriö, pääesikunta ja oikeusministeriö. Työryhmän tehtävänä oli selvittää Suomen nykyisen lainsäädännön riittävyys ja arvioida kattavasti sen muutostarpeet sekä laatia hallituksen esitys lainsäädännön muuttamiseksi.

Työryhmä luovutti mietintönsä 4 päivänä marraskuuta 2014.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Puolustusministeriö pyysi lausunnon yhteensä 16 viranomaiselta ja järjestöltä. Lausuntoja saatiin yhteensä 12.

Lausunnoissa kannatettiin kriisinhallintaoperaatioihin osallistumisen joustavoittamista ja sääntelyn selkeyttämistä.

Oikeuskanslerin virasto kiinnitti huomiota YK:n osallistumissopimusten voimaansaatamisen toteuttamiseen. Sisäministeriö kiinnitti huomiota sotilaallisen kriisinhallinnan ja siviilikriisinhallinnan eroihin etenkin voimankäytön osalta. Aliupseeriliitto piti tärkeänä, että esitystä käsiteltäisiin Kriisinhallintahenkilöstön osallistumis- ja neuvottelujärjestelmässä mukana olevien henkilöstöjärjestöjen edustajien kanssa.

Lausunnot on pyritty ottamaan huomioon esitystä viimeisteltäessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta

1 §. *Lain soveltamisala.* Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain säännökset eivät tällä hetkellä mahdollista sotilaiden lähettämistä muuhun kuin sotilaalliseen kriisinhallintaan. Myöskään siviilikriisinhallintalain perusteella ei ole mahdollista päättää sotilaan lähettamisestä sotilastehtävään siviilikriisinhallinnassa, koska laissa säädetään vain siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan ulkomailla. Käytännössä on kuitenkin ilmennyt tarve lähettää yksittäisiä sotilaita sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan, mukaan lukien siviilikriisinhallinta ja poliittiset operaatiot. On myös esiintynyt tilanteita, joissa sotilaita olisi tarve lähettää kriisinhallintaan, jota ei ole toteutettu sotilaallisilla keinoin ja pääsääntöisesti sotilaallisesti järjestetyllä organisaatiolla, mutta kuitenkin tehtävään on tarvittu puolustusvoimien erityisosaamista.

Sotilastehtävällä tarkoitetaan tässä yhteydessä tehtävää, jossa operaation tehtävänkuvaus edellyttäisi, että tehtävää hoitaisi sotilas taikka tehtävää, jonka tehtävänkuvaus huomioiden tehtävään katsottaisiin parhaiten soveltuvan palveluksessa oleva tai palvelussuhteeseen otettu sotilas. Jälkimmäisessä tapauksessa viranomaisten välisen koordinaation tarve korostuisi. Lähetettävä henkilö voisi näin ollen olla esimerkiksi ammattisotilas, jolla tarkoitetaan sotilasvirassa palvelevaa sekä sotilasta, joka on nimetty puolustusvoimissa määräaikaan virkasuhteeseen määrättyä sotilastehtävään taikka vakinaisesta palveluksesta eronnut (evp) tai muu reserviläinen. Sotilastehtävästä johtuen olisi perusteltua, että tehtävään lähetettävä henkilö otettaisiin sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaiseen palvelussuhteeseen ja tästä seuraisivat kyseisestä palvelussuhteesta johtuvat oikeudet ja velvollisuudet.

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaiset sotilastehtävät rahoitettaisiin valtion talousarviossa ulkoasiainministeriön ja puolustusministeriön päaluokkiin sotilaal-

liseen kriisinhallintaan myönnettyistä määrärahoista, siten kuin 5 §:ssä säädetään. Päätöksentekomenettelystä säädettäisiin lain 2 §:ssä.

Siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan säädetään siviilikriisinhallintalain, eikä noudatettua käytäntöä ole tarkoitus muuttaa. Siviilikriisinhallintalakia sovellettaisiin nykyisen käytännön mukaisesti edelleen myös silloin, kun kyse olisi henkilön lähettamisestä kriisinhallintatehtävään siviilikriisinhallintaoperaatiossa, jossa edellytettäisiin sotilaallista asiantuntemusta, mutta jossa kyse ei olisi edellä tarkoitettua sotilastehtävästä. Siviilikriisinhallintalaki koskisi edelleen myös pelastuslain 38 §:ssä tarkoitettua humanitaarista apua.

2 §. *Osallistumisesta ja varautumisesta päättäminen.* Pykälän voimassa olevaan 4 momenttiin esitetään lisättäväksi säännös siitä, että puolustusministeriön on ennen osallistumisen vähäistä muuttamista koskevaa päätöstä kuultava ulkoasiainministeriötä. Säännöksellä vahvistettaisiin jo nykyisellään noudatettu käytäntö, jonka mukaisesti muutokset valmistellaan yhteistyössä puolustusministeriön ja ulkoasiainministeriön välillä. Momentin ensimmäinen virke kattaisi nykyiseen tapaan esimerkiksi tilanteet, joissa tasavallan presidentin valtioneuvoston yleisistunnon ratkaisuehdotuksesta tekemää 1 momentissa tarkoitettua päätöstä myöhemmin muutettaisiin esimerkiksi siten, että osallistuvien sotilaiden määrää lisättäisiin tai vähennettäisiin taikka osallistumisen määräaika jatkettaisiin niin, että muutosta olisi kokonaisuutena arvioiden pidettävä vähäisenä.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan lisäksi lisättäväksi mahdollisuus puolustusministeriön päätökseen ulkoasiainministeriötä kuultuaan tilanteissa, joissa on kyse sotilaiden lähettamisestä yksittäisiin sotilastehtäviin sotilaalliseen kriisinhallintaan. Samaa menettelyä sovellettaisiin myös, jos lähetettäisiin sotilaita sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan.

Säännös koskisi siten ensinnäkin sotilaan lähettämistä yksittäisiin sotilastehtäviin sotilaalliseen kriisinhallintaan. Säännös koskisi

esimerkiksi tilannetta, jossa päätöstä Suomen osallistumisesta sotilaalliseen kriisinhallintaan ei olisi tehty, mutta Suomen olisi mahdollista lähettää yksittäisiä sotilaita esimerkiksi esikunta-, neuvonantaja-, kouluttaja- tai asiantuntijatehtäviin taikka muuten luonteeltaan tai kestoltaan rajattuihin tehtäviin sotilaalliseen kriisinhallintaan.

Tasavallan presidentti päättäisi edelleen lain 2 §:n 1 momentin mukaisesti Suomen osallistumisesta sotilastarkkailijaoperaatioihin ja 9 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin korkeisiin sotilastehtäviin. Tasavallan presidentti päättäisi myös lain 2 §:n 1 momentin mukaisesti Suomen osallistumisesta sotilaalliseen kriisinhallintaan silloin, kun kyse ei ole yksittäisistä sotilastehtävistä vaan useammasta henkilöstä muodostuvasta toiminnallisesta kokonaisuudesta, joka toimii yhtenäisen johdon alla. Ehdotetulla muutoksella ei olisi siten tarkoitus näiltä osin muuttaa lain 2 §:n 1 momentissa ja 3 §:n 1 momentissa säädettyä menettelyä enintään kymmenen henkilön määräämisestä sotilaalliseen kriisinhallintatehtävään.

Toiseksi säännös koskisi sotilaiden lähettämistä sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan, kuten siviilikriisinhallintaoperaatioon tai YK:n poliittiseen operaatioon. Ehdotetulla säännöksellä ei olisi vaikutusta siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan koskevaan päätöksentekoon. Ulkoasiainministeriö käsittelee edelleen siviilikriisinhallintalain 3 §:n 1 momentin mukaisesti siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan koskevat asiat. Kuten tähänkin asti siviilikriisinhallintalain mukaista päätöksentekomenettelyä sovellettaisiin myös tilanteissa, joissa henkilö, jolla on sotilaallista asiantuntemusta, päätettäisiin lähettää siviilikriisinhallintaoperaatioon muuhun kuin sotilastehtävään.

Rajanvetoa jouduttaisiin tekemään kriisinhallinnassa siltä osin, täyttääkö toiminta määritelmän ”sotilaallisin keinoin ja pääosin sotilaallisesti järjestetyllä organisaatiolla toteutettavia kansainvälisiä kriisinhallintatehtäviä”, joka sisältyy sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain hallituksen esitykseen (HE 5/2006 vp, s. 38/I). Näissä tapauksissa sovellettaisiin lain 2 §:n 1 momentissa sää-

dettyä sotilaallista kriisinhallintaa koskevaa päätöksentekomenettelyä.

Eduskunnan osallistumisesta koskevaa lain 3 §:ää ei sovellettaisi edellä kuvattuun puolustusministeriön päätöksentekoon. Eduskunnalle annetaan tietoja perustuslain 97 §:n mukaisesti ajankohtaisista kriisinhallintaan liittyvistä asioista. Lisäksi eduskunnalle annetaan tiedoksi kaksi kertaa vuodessa perustuslain 97 §:n mukaisesti katsaus Suomen osallistumisesta sotilaalliseen kriisinhallintaan ja siviilikriisinhallintaan. Katsaus käsitellään tasavallan presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan yhteisessä kokouksessa. Tämä palvelee myös kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan tavoitteen toteutumista.

3 §. Eduskunnan osallistuminen päätöksentekoon. Pykälän 1 momentissa olevaa viittausta lain 2 §:ään tarkennettaisiin viittauksella 2 §:n 1 momenttiin, jossa säädetään tasavallan presidentin valtioneuvoston yleisestunnon ratkaisuehdotuksesta tekemästä päätöksestä Suomen osallistumisesta sotilaalliseen kriisinhallintaan tai osallistumisen lopettamisesta. Lisäksi säännöstä tarkennettaisiin korvaamalla käsite ”sotilaalliseen kriisinhallintatehtävään määrääminen” käsitteellä ”Suomen osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan”. Lisäyksellä ja muutoksilla selvennettäisiin eroa 2 §:n 4 momenttiin ehdotettuun puolustusministeriön päätöksentekoon, joka koskisi sotilaiden lähettämistä yksittäisiin sotilastehtäviin sotilaalliseen kriisinhallintaan ja johon ei sovellettaisi lain 3 §:ää. Selvennyksellä ei siten olisi tarkoitus muuttaa nykyistä menettelyä siltä osin kuin kyse on yhtenäisen johdon alla toimivan enintään kymmenen henkilön muodostaman toiminnallisen kokonaisuuden osallistumisesta sotilaalliseen kriisinhallintaan taikka osallistumisesta sotilastarkkailijaoperaatioihin tai lain 9 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin korkeisiin sotilastehtäviin. Näissä tapauksissa valtioneuvoston olisi edelleen kuultava eduskuntaa tai annettava asiasta selvitys eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle ennen ratkaisuehdotuksen tekemistä tasavallan presidentille.

4 §. Osallistumisopimukset. Pykälän ensimmäisen virkkeen sisältämä tasavallan presidentin asetuksenantovaltuus säätää Pohjois-

Atlantin sopimuksen sopimuspuolten ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen ja sen lisäpöytäkirjojen (SopS 65/1997) määräysten soveltamisesta sotilaalliseen kriisinhallintatehtävään tai siihen liittyvään koulutus- tai harjoitustoimintaan muutettaisiin valtioneuvoston asetustenantovaltuudeksi. Esitetyn muutoksen taustalla on perustuslain 95 §:n 1 momentin muutos (1112/2011), jonka mukaisesti kansainvälisen velvoitteen muut kuin lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset saatetaan voimaan valtioneuvoston asetuksella. Perustuslain 80 §:stä johtuu, että jos asetuksen antajasta ei ole erikseen säädetty, asetuksen antaa valtioneuvosto (HE 60/2010 vp, s. 46).

Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, joka sisältäisi valtuuden säätää valtioneuvoston asetuksella kansainvälisen velvoitteen voimaansaattamiseksi voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Libanonissa (UNIFIL) Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain (411/2012), jäljempänä UNIFIL-voimaansaattamislaki, soveltamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehtyihin osallistumissopimuksiin. Koska säännökseen sisällytetty UNIFIL-voimaansaattamislain nimike sisältää nyky muodossaan myös voimaansaattamislain kohteena olleen operaation toimipaikan ja nimen ”Libanonissa (UNIFIL)”, lain nimikettä esitetään samassa yhteydessä muutettavaksi yleisempään muotoon poistamalla nimikkeestä ”Libanonissa (UNIFIL)”. Tällöin lakiin kirjatussa valtuudessa ei näkyisi harhaanjohtavasti yksittäisen operaation nimi, vaan laki koskisi muutetun nimikkeensä mukaisesti yleisesti voimavarojen antamista YK-operaatioon. Valtuutusta voitaisiin soveltaa myöhemmin tehtäviin YK:n operaatiosopimuksiin siltä osin kuin niiden lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset vastaisivat UNIFIL-operaation voimaansaattamislain voimaansaattamislain lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Oletettavaa on, että määräykset myöhemmissä sopimuksissa olisivat identtiset, koska osallistumissopimukset perustuvat YK:n yhteistyöpöytäkirjan malliin.

Valtuutus mahdollistaisi muun muassa osallistumissopimusten tekemisen tasavallan presidentin päätöksellä ja niiden voimaansaattamisen valtioneuvoston asetuksella sen jälkeen, kun operaatioon osallistumista koskeva päätös on tehty tässä laissa säädettyjä menettelytapoja noudattaen. Samalla valtioneuvoston asetuksella saatettaisiin myös mainittu laki soveltuvaksi kyseessä olevaan osallistumissopimukseen.

5 §. Organisaatio ja henkilöstö. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi ”1 §:n 1 momentissa tarkoitettuun muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan”. Muutos ottaisi huomioon lain 1 §:ään ehdotetun soveltamisalan muutoksen, jonka mukaan lakia sovellettaisiin myös sotilaan lähettämiseen sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan. Myös tästä aiheutuvat kulut katettaisiin valtion talousarviossa ulkoasiainministeriön ja puolustusministeriön päaluokkiin sotilaalliseen kriisinhallintaan myönnettyistä määrärahoista.

6 §. Koulutus ja harjoitukset. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi sääntely, jonka mukaan puolustusvoimat huolehtisi sotilaallisen kriisinhallinnan koulutuksen ja harjoitusten lisäksi osaltaan myös sotilastehtävään muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan lähetettävien sotilaiden koulutuksesta ja harjoituksista. Tämä olisi tarpeen, koska kyseessä olisi nimenomaan sotilastehtävä. Koulutuksessa otettaisiin huomioon siviilikriisinhallinnan luonne ja erityispiirteet mukaan lukien tarvittaessa mahdollinen voimankäyttövälineiden ja voimakeinojen käyttö toiminnassa. Tarvittaessa lähetettävälle voitaisiin antaa myös siviilikriisinhallinnan koulutusta. Lain muissa pykälissä (esimerkiksi 25 §, virkavapaus ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen, 26 § verotus ja 28 § rikosoikeudellinen vastuu) viitataan myös 6 §:ssä tarkoitettuun koulutuksessa oleviin, joten näin myös sotilastehtävään muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan lähetettävät sotilaat tulisivat näiden sääntelyiden piiriin.

10 §. Palvelussuhteen päätyminen. Koska lain soveltamisalaa muutettaisiin siten, että se koskisi myös sotilaan lähettämistä sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan, pykälän 2 momenttia olisi tarpeen muuttaa poistamalla sana ”sotilaalliseen”.

Kriisinhallintahenkilöstöön kuuluvan palvelussuhde päättyisi siten, kun määräaika päättyisi tai osallistuminen kriisinhallintaan lopetettaisiin.

27 §. Voimakeinojen käyttö. Pykälän 1 momentista poistettaisiin sana ”sotilaallisessa”, jotta voimakeinojen käyttöä koskeva säännös kattaisi tarvittaessa myös tilanteet, joissa sotilas lähettäisiin sotilastehtävään muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan kuin sotilaalliseen kriisinhallintaan ja tehtävässä edellytettäisiin voimakeinojen käyttöä. Säännöksessä voimakeinojen käyttö on rajoitettu palvelustehtävän suorittamiseen ja kansainvälisen oikeuden peruseriaatteiden sekä operaatiolle vahvistettujen voimankäyttö-sääntöjen mukaiseksi. Vaikka säännös muutetussa muodossaan koskisi samansisältöisenä voimakeinojen käyttöä myös sotilastehtävässä siviilikriisinhallinnassa tai muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa, vahvistetut voimankäyttö-säännöt sekä oikeus käyttää voimaa voivat poiketa tyypillisistä sotilaallisen kriisinhallintaoperaation voimankäyttö-säännöistä. Toisin kuin sotilaallisessa kriisinhallinnassa, siviilikriisinhallintaoperaatioissa ei pääsääntöisesti ole oikeutta käyttää voimakeinoja tai kantaa voimankäyttövälineitä. Suomen lähettäessä sotilaita sotilastehtäviin siviilikriisinhallintaoperaatioihin, tulee jokaisen sotilaan kohdalla erikseen arvioitavaksi ja päätettäväksi, edellyttääkö kyseisen henkilön toimenkuva siviilikriisinhallintaoperaatioissa voimankäyttövälineiden kantamista tai oikeutta voimakeinojen käyttöön. Arvioinnissa otetaan huomioon siviilikriisinhallintaoperaation mandaatti ja operaation muut ohjausasiakirjat sekä henkilön toimenkuva.

30 §. Vahingonkorvaus. Puolustusvoimat siirtyy 1 päivänä tammikuuta 2015 uuteen johtamis- ja hallintojärjestelmään. Pykälän 4 momentissa tarkoitettut kriisinhallintahenkilöstön henkilökohtaisen omaisuuden korvaamista koskevat päätökset tehtäisiin kriisinhallintaoperaation johtovastuussa olevassa puolustushaarassa.

31 §. Kriisinhallintahenkilöstörekisterin käyttötarkoitus ja rekisterinpitäjä. Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin lain soveltamisalan laajentamisesta johtuva lisäys. Lain perusteella lähetettäisiin jatkossa henkilöitä soti-

laallisen kriisinhallinnan lisäksi myös sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan. Kriisinhallintahenkilöstörekisterin tietoja olisi tarpeen käyttää myös valittaessa henkilöitä niihin tehtäviin sekä niihin liittyvän koulutuksen ja palveluksen suunnittelussa ja järjestämisessä.

33 §. Tietojen luovuttaminen, säilytysaika ja muu käsittely. Lain soveltamisalan laajentamisesta johtuen olisi tarpeen lisätä pykälän 1 momenttiin, että tietoja voidaan luovuttaa sotilaallisen kriisinhallinnan lisäksi myös henkilöiden valitsemiseksi sotilastehtävään muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan. Tietoja voitaisiin luovuttaa näissäkin tapauksissa voimassaolevan säännöksen mukaisesti ulkoasiainministeriölle, sisäministeriölle ja kriisinhallintaoperaation toimeenpanijalle.

Pykälän 1 momentissa sisäasiainministeriön nimike ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan nykytilaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että rekisterissä olevia tietoja voitaisiin säilyttää aiemmin säädetyn kahden vuoden sijaan enintään kymmenen vuoden ajan. Rekisterissä olevia tietoja pystyttäisiin käyttämään aiempaa tehokkaammin hyväksi. Erityisesti tietoja aiemmasta kokemuksesta kriisinhallintatehtävissä voitaisiin hyödyntää aiempaa paremmin, jos henkilö hakisi kriisinhallintatehtäviin yli kahden vuoden kuluttua aiemmasta kriisinhallintatehtävästään.

1.2 Laki puolustusvoimista

2 §. Puolustusvoimien tehtävät. Voimassaolevan pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan puolustusvoimien tehtävänä on osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Koska sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain soveltamisalaa muutettaisiin niin, että se koskisi myös sotilaan lähettämistä sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan, olisi tarpeen lisätä pykälän 1 momentin 3 kohtaan osallistuminen sotilastehtäviin muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa, jotta puolustusvoimien tehtävät kattaisivat myös tämän.

13 §. Sotilaallinen kriisinhallinta. Koska sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain soveltamisalaa muutettaisiin niin, että se koskisi myös sotilaan lähettämistä sotilasteh-

täviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan, pykälää olisi tarpeen muuttaa lisäämällä siihen osallistuminen sotilastehtäviin muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa. Vastaava muutos tulisi tehdä myös pykälän edellä olevaan väliotsikkoon ja pykälän otsikkoon. Viittaussäännöksen mukaisesti puolustusvoimat osallistuisi siis kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan ja sotilastehtäviin muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa, siten kuin sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa säädetään.

1.3 Laki voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Libanonissa (UNIFIL) Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Lain nimikkeestä poistettaisiin sanat ”Libanonissa (UNIFIL)”. Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 4 §:n 2 momenttiin ehdotetaan sisällytettäväksi valtuutussäännös, jossa tuleviin YK:n osallistumissopimuksiin voitaisiin soveltaa kyseessä olevaa lakia. Ehdotetulla muutoksella lain nimike muutettaisiin yleisempään muotoon ja nimikkeen tapauskohtainen luonne tiettyä operaatiota koskevana poistettaisiin, jolloin valtuutussäännös ei harhaanjohtavasti viittaisi muuhun operaatioon.

2 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

3 Suhde perustuslakiin ja säättämismäärjestyks

3.1 Sotilaiden lähettämisestä yksittäisiin sotilastehtäviin

Voimassa olevassa sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa on olemassa mahdollisuus osallistumisen vähäiseen muuttamiseen puolustusministeriön päätöksellä (2 § 4 mom.). Näin ollen jo voimassa olevassa laissa on puolustusministeriölle osoitettu

osallistumista koskevaa päätöksenvalttaa. Kyseisen lainkohdan nojalla puolustusministeriö voi päättää tasavallan presidentin valtioneuvoston yleisistunnon ratkaisuehdotuksesta tekemän osallistumispäätöksen muuttamisesta esimerkiksi siten, että osallistuvien sotilaiden määrää lisätään tai vähennetään taikka osallistumisen määräaika jatketaan niin, että muutosta on kokonaisuutena arvioiden pidettävä vähäisenä. Perustuslakivaliokunta ei ole nostanut tätä kysymystä esille ongelmana käsitellessään ehdotusta nyt voimassa olevaksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetuksi laiksi (PeVL 6/2006 vp — HE 5/2006 vp). Uutta aiempaan lakiin verrattuna olisi siten vain nyt esitetty lisäys 2 §:n 4 momenttiin, joka mahdollistaisi puolustusministeriön päätöksen ulkoasiainministeriötä kuultuaan tilanteessa, jossa on kyse sotilaiden lähettämisestä yksittäisiin sotilastehtäviin sotilaalliseen kriisinhallintaan taikka muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan ilman, että taustalla olisi tasavallan presidentin valtioneuvoston yleisistunnon ratkaisuehdotuksesta tekemä osallistumispäätös. Puolustusministeriön lähettämisspäätökset koskisivat yksittäisiä sotilaita ja olisivat verrattavissa ulkoasiainministeriön siviilikriisinhallintalain nojalla tekemiin päätöksiin, jotka koskevat yksittäisten asiaintuntijoiden lähettämistä siviilikriisinhallintaan. Tasavallan presidentti päättäisi edelleen lain 2 §:n 1 momentin mukaisesti Suomen osallistumisesta sotilastarkkailijaoperaatioihin ja 9 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin korkeisiin sotilastehtäviin. Tasavallan presidentti päättäisi myös lain 2 §:n 1 momentin mukaisesti Suomen osallistumisesta sotilaalliseen kriisinhallintaan silloin, kun kyse ei ole yksittäisistä sotilastehtävistä, vaan useammasta henkilöstä muodostuvasta toiminnallisesta kokonaisuudesta, joka toimii yhtenäisen johdon alla. Ehdotetulla lisäyksellä ei olisi siten myöskään tarkoitus muuttaa lain 2 §:n 1 momentissa ja 3 §:n 1 momentissa säädettyä menettelyä enintään kymmenen henkilön määräämisestä sotilaalliseen kriisinhallintatehtävään, mikä kuuluisi vastavasti tasavallan presidentin päätettäväksi.

Perustuslain 58 §:n 6 momenttiin sisältyvän lakivarauksen mukaan Suomen osallistumisesta sotilaalliseen kriisinhallintaan päätetään sen mukaan kuin lailla erikseen sääde-

tään. Sääntelyvarauksessa on kysymys toimeksiannosta säättää menettelystä tavallisen lain tasolla, ja se koskee yksinomaan päätöksentekomenettelyä eikä sillä ole vaikutusta valtioelinten väliseen perustuslain 93 §:n mukaiseen toimivallanjakoon (PeVM 9/2010 vp, s. 12). Nyt ehdotetulla säännöksellä osoitetaan jo aiemmin käyttöön otetussa menettelyssä puolustusministeriölle hyvin rajoitetusti lisää toimivaltaa. Säännöksellä ei puututa valtion ylimpien toimielinten suhteita ja päätöksentekomenettelyjä koskeviin perusratkaisuihin tavalla, joka olisi ristiriidassa perustuslain sisältämän valtioneuvoston yleisestunnon, tasavallan presidenttiä tai eduskuntaa koskevan toimivaltasääntelyn kanssa.

3.2 Voimankäyttö muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain voimakeinojen käyttöä koskeva 27 § koskee sanamuotonsa mukaisesti vain sotilaallisessa kriisinhallinnassa palvelevia sotilaita. Lain 1 §:ään lisättäväksi ehdotettu sääntely sotilaiden lähettamisestä muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan kuin sotilaalliseen kriisinhallintaan edellyttäisi myös voimakeinojen käyttöä koskevan 27 §:n sanamuodon muuttamista siten, että se soveltuisi tarvittaessa myös muun kansainvälisen kriisinhallinnan tilanteisiin. Ehdotetulla 27 §:n muutoksella toteutettaisiin vaatimusta siitä, että oikeudesta voimakeinojen käyttöön tulee kunkin viranomaisen tai tehtävän osalta säätää erikseen.

3.3 YK:n osallistumissopimusten soveltamista koskeva valtuutus

Yhteistyöpöytäkirjoille, jotka koskevat Suomen osallistumista YK:n sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin, on säännönmukaisesti pyydetty eduskunnan hyväksyminen, koska ne sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Tällaisia määräyksiä ovat ensinnäkin joukkojen kurinpitoon liittyvät määräykset. Näistä säädetään sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 28 §:ssä, sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolus-

tusvoimissa annetussa laissa, sotilasoikeudenkäyntilaissa, esitutkintalaissa sekä rikoslaissa, erityisesti sen 1 ja 45 luvussa. Lisäksi eduskunnan suostumusta ovat edellyttäneet määräykset, joissa määrätään vahingonkorvausvastuun jakautumisesta YK:n ja Suomen välillä. Pöytäkirjan mukaan Suomen hallitus sitoutuu korvaamaan YK:n omaisuudelle aiheutetun vahingon, jos se on aiheutettu operaatioon liittyvien toimintojen ulkopuolella. Käytännössä kriisinhallintahenkilöstö on palveluksessa koko operaatioon osallistumisen ajan, joten suomalaisen henkilöstön aiheuttamissa vahingoissa on Suomen lainsäädännön näkökulmasta kysymys palveluksessa aiheutetusta vahingosta, josta valtio on vahingonkorvauslain nojalla korvausvelvollinen. Pöytäkirjat on tähän saakka saatettu voimaan lailla ja asetuksella.

Vuonna 2005 perustuslakivaliokunta käsiteli laiksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi koskevan hallituksen esityksen yhteydessä valtuutusäänestä osallistumissopimuksia koskevan malliyhteistyöpöytäkirjan hyväksymiseksi (HE 110/2005 vp, 4 §). Perustuslakivaliokunta totesi, että malliyhteistyöpöytäkirjan hyväksymisessä on kyse sopimuksen ennakkollisesta hyväksymisestä ja edellytti, että kyseinen kohta pitäisi poistaa säännöksestä, jotta laki voitaisiin hyväksyä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä (PeVL 54/2005 vp). Samassa yhteydessä valiokunta katsoi, että ehdotus on perustuslain kannalta ongelmaton siltä osin kuin siinä on kysymys mahdollisuudesta asetuksella laajentaa sotilasjoukkojen asemasta ja korvausvaatimuksista luopumisesta tehtyjen valtiosopimusten voimaansaattamislakien soveltamisalaa. Asetuksella voidaan valiokunnan mielestä säätää vain siitä, että kyseisiä valtiosopimuksia tai oikeastaan niiden voimaansaattamislakeja sovelletaan 4 §:ssä mainittuihin tehtäviin ja niitä suoritaviin joukkoihin. Tämän mukaisesti sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 4 § sisältää nykymuodossaan valtuuden säätää valtioneuvoston asetuksella mainittujen sopimusten soveltamisesta sotilaalliseen kriisinhallintaan tai siihen liittyvään koulutus- tai harjoitustoimintaan.

Lain 4 §:ään esitetään lisättäväksi 2 momentti, jossa mahdollistettaisiin säätää val-

tionevoston asetuksella aiemmin hyväksytyn YK:n sotilaallisen kriisinhallintaoperaation osallistumissopimuksen voimaansaattamislain soveltamisesta myöhempään Suomen YK:n kanssa tekemään osallistumissopimukseen. Lain soveltamisalan laajentaminen asetuksella on poikkeuksellista. Rakenteeltaan valittu sääntelytapa vastaa pitkälti edellä kuvattua lain 4 §:n sisältämää valtuutusta sotilasjoukkojen asemasta ja korvausvaatimuksista luopumista tehtyjen valtiosopimusten soveltamisesta, joka on hyväksytty eduskunnan myötävaikutuksella (PeVL 54/2005 vp, s.6). Laintasoiset perussäännökset sisältyisivät siten osallistumissopimusten osalta aiempaan UNIFIL- operaatiota koskeneeseen voimaansaattamislakiin (411/2012, UNIFIL-laki). Valtuutussäännöksessä tarkoitettuja asioita koskevat perussäännökset sisältyisivät siten lakiin ja valtuutus rajautuisi lain soveltamisalan sääntelyyn. Valtuuden soveltamisen edellytyksenä on, että uuden sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset vastaavat aiemmin voimaansaattetun osallistumissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä.

Valtuutus merkitsisi, että UNIFIL-lailla voimaansaattetun sopimuksen kanssa identtiset osallistumissopimukset eivät jatkossa tulisi enää eduskunnan hyväksyttäväksi perustuslain 94 §:n perusteella, vaan sopimukset hyväksyisi tasavallan presidentti ja niiden voimaansaattamisesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Samalla valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin myös voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain soveltamisesta kyseessä olevaan osallistumissopimukseen.

Edellä olevan johdosta hallitus katsoo, että lakiehdotus ei sisällä perustuslain kanssa ristiriidassa olevia säännöksiä ja että se voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 4 momentti, 3 §:n 1 momentti, 4 §, 5 §:n 1 momentti, 6 §, 10 §:n 2 momentti, 27 §:n 1 momentti, 30 §:n 4 momentti, 31 §:n 2 momentti ja 33 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 30 §:n 4 momentti laissa 848/2009 seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään Suomen osallistumisesta kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan, sotilaiden lähettämisestä sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan, kriisinhallintaan liittyvästä koulutus- ja harjoitustoiminnasta sekä kriisinhallintahenkilöstön asemasta.

sinhallintatehtävää tai tehtävää, joka ei perustu YK:n turvallisuusneuvoston valtuutukseen, valtioneuvoston on ennen ratkaisuehdotuksen tekemistä kuultava eduskuntaa antamalla sille asiasta selonteko. Jos ratkaisuehdotus koskee Suomen osallistumista enintään kymmenellä henkilöllä sotilaalliseen kriisinhallintaan, valtioneuvoston on ennen ratkaisuehdotuksen tekemistä annettava asiasta selvitys eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle.

2 §

Osallistumisesta ja varautumisesta päättäminen

Puolustusministeriö voi ulkoasiainministeriötä kuultuaan päättää osallistumisen vähäisestä muuttamisesta. Puolustusministeriö voi ulkoasiainministeriötä kuultuaan päättää myös sotilaiden lähettämisestä yksittäisiin sotilastehtäviin sotilaalliseen kriisinhallintaan tai sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan.

4 §

Osallistumista koskevat sopimukset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan kansainvälisten velvoitteiden voimaansaattamiseksi säätää Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten ja muiden rauhankumppanuu-teen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen ja sen lisäpöytäkirjojen (SopS 65/1997) määräysten soveltamisesta sotilaalliseen kriisinhallintatehtävään tai siihen liittyvään koulutus- tai harjoitustoimintaan. Valtioneuvoston asetuksella voidaan vastaavasti kansainvälisten velvoitteiden voimaansaattamiseksi säätää Euroopan unionin sotilasesikunnan ja unionin käyttöön mahdollisesti asetettujen esikuntien ja joukkojen sotilas- ja siviilihenkilöiden asemasta tehdyn sopimuksen (SopS 24/2006) ja korvausvaatimuksista luopumisesta Euroopan unionin kriisinhallintaoperaatioiden yhteydessä tehdyn sopimuksen (SopS 25/2006) soveltamisesta sotilaalliseen kriisinhallintatehtävään tai siihen liittyvään koulutus- tai harjoitustoimintaan.

3 §

Eduskunnan osallistuminen päätöksentekoon

Ennen 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua päätöstä koskevan ratkaisuehdotuksen tekemistä valtioneuvoston on kuultava eduskunnan ulkoasiainvaliokuntaa. Jos ratkaisuehdotus koskee sotilaallisesti erityisen vaativaa krii-

Valtioneuvoston asetuksella voidaan kansainvälisen velvoitteen voimaansaattamiseksi säätää voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain (411/2012) soveltamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehtyihin osallistumissopimuksiin edellyttäen, että niiden lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat samansisältöisiä kuin lailla 411/2012 voimaansaatetut määräykset.

5 §

Organisaatio ja henkilöstö

Suomi osallistuu 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuun sotilaalliseen kriisinhallintaan ja muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan siihen valtion talousarviossa ulkoasiainministeriön ja puolustusministeriön pääluokissa myönnettyjen määrärahojen rajoissa.

6 §

Koulutus ja harjoitukset

Puolustusvoimat huolehtii sotilaallisen kriisinhallinnan edellyttämien valmiuksien luomiseksi tarvittavasta koulutuksesta ja harjoituksista. Puolustusvoimat huolehtii osaltaan myös sotilastehtävään muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan lähetettävien sotilaiden koulutuksesta ja harjoituksista. Suomalaiset sotilasosastot ja yksittäiset suomalaiset voivat osallistua koulutukseen ja harjoituksiin ulkomailla. Koulutusta ja harjoituksia voidaan järjestää Suomessa myös ulkomaisille sotilasosastoille ja yksittäisille ulkomaalaisille.

10 §

Palvelussuhteen päättyminen

Muun kriisinhallintahenkilöstöön kuuluvan kuin kriisinhallintajoukon komentajan palvelussuhde päättyy, kun 9 §:n 1 tai 2 momen-

tissa tarkoitettu määräaika päättyy taikka kun osallistuminen kriisinhallintaan lopetetaan.

27 §

Voimakeinojen käyttö

Kriisinhallinnassa palvelevalla sotilaalla on palvelustehtävää suorittaessaan oikeus käyttää tehtävän kannalta välttämättömiä voimakeinoja.

30 §

Vahingonkorvaus

Korvauksen myöntää ja suorittaa kriisinhallintajoukko tai kriisinhallintaoperaation johtovastuussa oleva puolustusvoimien puolustushaaraesikunta. Korvausta on haettava kirjallisesti vuoden kuluessa vahingon aiheutumisesta. Korvaushakemukseen on liitettävä luotettava selvitys vahinkotapahtumasta.

31 §

Kriisinhallintahenkilöstörekisterin käyttötarkoitus ja rekisterinpitäjä

Rekisteriin talletettuja tietoja voidaan käyttää valittaessa henkilöitä sotilaalliseen kriisinhallintaan ja sotilastehtävään muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan sekä koulutuksen ja palveluksen suunnittelussa ja järjestämisessä.

33 §

Tietojen luovuttaminen, säilytysaika ja muu käsittely

Kriisinhallintahenkilöstörekisterissä olevia tietoja voidaan henkilöiden valitsemiseksi sotilaalliseen kriisinhallintaan ja sotilastehtävään muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan luovuttaa ulkoasiainministeriölle, sisä-

ministeriölle ja kriisinhallintaoperaation toimeenpanijalle. Tietoja voidaan luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla.

Tässä laissa tarkoitetussa palvelussuhteessa olleen henkilön tietoja säilytetään rekisterissä enintään kymmenen vuoden ajan viimeisen palvelussuhteen päättymisestä.

_____ Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 _____ .

2.

Laki**puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 2 §:n 1 momentin 3 kohta sekä 13 § ja sen edellä oleva väliotsikko seuraavasti:

2 §

Puolustusvoimien tehtävät

Puolustusvoimien tehtävänä on:

 3) osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan ja sotilastehtäviin muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa.

Osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan ja sotilastehtäviin muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa

13 §

Sotilaallinen kriisinhallinta ja sotilastehtävät muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa

Puolustusvoimien osallistumisesta kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan ja sotilastehtäviin muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa säädetään sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006).

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 20 _____ .

3.

Laki

voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Libanonissa (UNIFIL) Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain nimikkeen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Libanonissa (UNIFIL) Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain (411/2012) nimike seuraavasti:

Laki

voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 _____ .

Helsingissä 4 päivänä joulukuuta 2014

Pääministeri

ALEXANDER STUBB

Puolustusministeri *Carl Haglund*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

1.

Laki

sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 4 momentti, 3 §:n 1 momentti, 4 §, 5 §:n 1 momentti, 6 §, 10 §:n 2 momentti, 27 §:n 1 momentti, 30 §:n 4 momentti, 31 §:n 2 momentti ja 33 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 30 §:n 4 momentti laissa 848/2009 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Lain soveltamisala

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään Suomen osallistumisesta kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan, kriisinhallintaan liittyvästä koulutus- ja harjoitustoiminnasta sekä kriisinhallintahenkilöstön asemasta.

Tässä laissa säädetään Suomen osallistumisesta kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan, sotilaiden lähettämisestä sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan, kriisinhallintaan liittyvästä koulutus- ja harjoitustoiminnasta sekä kriisinhallintahenkilöstön asemasta.

2 §

2 §

Osallistumisesta ja varautumisesta päättäminen

Osallistumisesta ja varautumisesta päättäminen

Puolustusministeriö voi päättää osallistumisen vähäisestä muuttamisesta.

Puolustusministeriö voi ulkoasiainministeriötä kuultuaan päättää osallistumisen vähäisestä muuttamisesta. Puolustusministeriö voi ulkoasiainministeriötä kuultuaan päättää myös sotilaiden lähettämisestä yksittäisiin sotilastehtäviin sotilaalliseen kriisinhallintaan tai sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan.

3 §

3 §

Eduskunnan osallistuminen päätöksentekoon

Eduskunnan osallistuminen päätöksentekoon

Ennen 2 §:ssä tarkoitetun Suomen osallis-

Ennen 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua pää-

tumista koskevan ratkaisuehdotuksen tekemistä valtioneuvoston on kuultava eduskunnan ulkoasiainvaliokuntaa. Jos ratkaisuehdotus koskee sotilaallisesti erityisen vaativaa kriisinhallintatehtävää tai tehtävää, joka ei perustu YK:n turvallisuusneuvoston valtuutukseen, valtioneuvoston on ennen ratkaisuehdotuksen tekemistä kuultava eduskuntaa antamalla sille asiasta selonteko. Jos ratkaisuehdotus koskee enintään kymmenen henkilön määräämistä sotilaalliseen kriisinhallintatehtävään, valtioneuvoston on ennen ratkaisuehdotuksen tekemistä annettava asiasta selvitys eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle.

töstä koskevan ratkaisuehdotuksen tekemistä valtioneuvoston on kuultava eduskunnan ulkoasiainvaliokuntaa. Jos ratkaisuehdotus koskee sotilaallisesti erityisen vaativaa kriisinhallintatehtävää tai tehtävää, joka ei perustu YK:n turvallisuusneuvoston valtuutukseen, valtioneuvoston on ennen ratkaisuehdotuksen tekemistä kuultava eduskuntaa antamalla sille asiasta selonteko. Jos ratkaisuehdotus koskee Suomen osallistumista enintään kymmenellä henkilöllä sotilaalliseen kriisinhallintaan, valtioneuvoston on ennen ratkaisuehdotuksen tekemistä annettava asiasta selvitys eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle.

4 §

Osallistumista koskevat sopimukset

Tasavallan presidentin asetuksella voidaan kansainvälisten velvoitteiden voimaansaattamiseksi säätää Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen ja sen lisäpöytäkirjojen (SopS 65/1997) määräysten soveltamisesta sotilaalliseen kriisinhallintatehtävään tai siihen liittyvään koulutus- tai harjoitustoimintaan. Valtioneuvoston asetuksella voidaan vastaavasti kansainvälisten velvoitteiden voimaansaattamiseksi säätää Euroopan unionin sotilasesikunnan ja unionin käyttöön mahdollisesti asetettujen esikuntien ja joukkojen sotilas- ja siviilihenkilöiden asemasta tehdyn sopimuksen (SopS 24/2006) ja korvausvaatimuksista luopumisesta Euroopan unionin kriisinhallintaoperaatioiden yhteydessä tehdyn sopimuksen (SopS 25/2006) soveltamisesta sotilaalliseen kriisinhallintatehtävään tai siihen liittyvään koulutus- tai harjoitustoimintaan.

4 §

Osallistumista koskevat sopimukset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan kansainvälisten velvoitteiden voimaansaattamiseksi säätää Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen ja sen lisäpöytäkirjojen (SopS 65/1997) määräysten soveltamisesta sotilaalliseen kriisinhallintatehtävään tai siihen liittyvään koulutus- tai harjoitustoimintaan. Valtioneuvoston asetuksella voidaan vastaavasti kansainvälisten velvoitteiden voimaansaattamiseksi säätää Euroopan unionin sotilasesikunnan ja unionin käyttöön mahdollisesti asetettujen esikuntien ja joukkojen sotilas- ja siviilihenkilöiden asemasta tehdyn sopimuksen (SopS 24/2006) ja korvausvaatimuksista luopumisesta Euroopan unionin kriisinhallintaoperaatioiden yhteydessä tehdyn sopimuksen (SopS 25/2006) soveltamisesta sotilaalliseen kriisinhallintatehtävään tai siihen liittyvään koulutus- tai harjoitustoimintaan.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan kansainvälisen veloitteen voimaansaattamiseksi säätää voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain (411/2012) soveltamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä teh-

tyihin osallistumissopimuksiin edellyttäen, että niiden lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat samansisältöisiä kuin lailla 411/2012 voimaansaatetut määräykset.

5 §

Organisaatio ja henkilöstö

Suomi osallistuu sotilaalliseen kriisinhallintaan siihen valtion talousarviossa ulkoasiainministeriön ja puolustusministeriön pääluokissa myönnettyjen määrärahojen rajoissa.

5 §

Organisaatio ja henkilöstö

Suomi osallistuu 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuun sotilaalliseen kriisinhallintaan ja muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan siihen valtion talousarviossa ulkoasiainministeriön ja puolustusministeriön pääluokissa myönnettyjen määrärahojen rajoissa.

6 §

Koulutus ja harjoitukset

Puolustusvoimat huolehtii sotilaallisen kriisinhallinnan edellyttämien valmiuksien luomiseksi tarvittavasta koulutuksesta ja harjoituksista. Suomalaiset sotilasosastot ja yksittäiset suomalaiset voivat osallistua koulutukseen ja harjoituksiin ulkomailla. Koulutusta ja harjoituksia voidaan järjestää Suomessa myös ulkomaisille sotilasosastoille ja yksittäisille ulkomaalaisille.

6 §

Koulutus ja harjoitukset

Puolustusvoimat huolehtii sotilaallisen kriisinhallinnan edellyttämien valmiuksien luomiseksi tarvittavasta koulutuksesta ja harjoituksista. Puolustusvoimat huolehtii osaltaan myös sotilastehtävään muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan lähetettävien sotilaiden koulutuksesta ja harjoituksista. Suomalaiset sotilasosastot ja yksittäiset suomalaiset voivat osallistua koulutukseen ja harjoituksiin ulkomailla. Koulutusta ja harjoituksia voidaan järjestää Suomessa myös ulkomaisille sotilasosastoille ja yksittäisille ulkomaalaisille.

10 §

Palvelussuhteen päätyminen

Muun kriisinhallintahenkilöstöön kuuluvan kuin kriisinhallintajoukon komentajan palvelussuhde päättyy, kun 9 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettu määräaika päättyy taikka kun osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan lopetetaan.

10 §

Palvelussuhteen päätyminen

Muun kriisinhallintahenkilöstöön kuuluvan kuin kriisinhallintajoukon komentajan palvelussuhde päättyy, kun 9 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettu määräaika päättyy taikka kun osallistuminen kriisinhallintaan lopetetaan.

27 §

Voimakeinojen käyttö

Sotilaallisessa kriisinhallinnassa palvelevalle sotilaalla on palvelustehtävää suorittaessaan oikeus käyttää tehtävän kannalta välttämättömiä voimakeinoja.

27 §

Voimakeinojen käyttö

Kriisinhallinnassa palvelevalla sotilaalla on palvelustehtävää suorittaessaan oikeus käyttää tehtävän kannalta välttämättömiä voimakeinoja.

30 §

Vahingonkorvaus

Korvauksen myöntää ja suorittaa kriisinhallintajoukko tai Porin prikaati. Korvausta on haettava kirjallisesti vuoden kuluessa vahingon aiheutumisesta. Korvaushakemukseen on liitettävä luotettava selvitys vahinkotapahtumasta.

30 §

Vahingonkorvaus

Korvauksen myöntää ja suorittaa kriisinhallintajoukko tai kriisinhallintaoperaation johtovastuussa oleva puolustusvoimien puolustushaaraesikunta. Korvausta on haettava kirjallisesti vuoden kuluessa vahingon aiheutumisesta. Korvaushakemukseen on liitettävä luotettava selvitys vahinkotapahtumasta.

31 §

Kriisinhallintahenkilöstörekisterin käyttötarkoitus ja rekisterinpitäjä

Rekisteriin talletettuja tietoja voidaan käyttää valittaessa henkilöitä sotilaalliseen kriisinhallintaan sekä koulutuksen ja palveluksen suunnittelussa ja järjestämisessä.

31 §

Kriisinhallintahenkilöstörekisterin käyttötarkoitus ja rekisterinpitäjä

Rekisteriin talletettuja tietoja voidaan käyttää valittaessa henkilöitä sotilaalliseen kriisinhallintaan ja sotilastehtävään muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan sekä koulutuksen ja palveluksen suunnittelussa ja järjestämisessä.

33 §

Tietojen luovuttaminen, säilytysaika ja muu käsittely

Kriisinhallintahenkilöstörekisterissä olevia tietoja voidaan henkilöiden valitsemiseksi sotilaalliseen kriisinhallintaan luovuttaa ulkoasiainministeriölle, sisäasiainministeriölle ja kriisinhallintaoperaation toimeenpanijalle. Tietoja voidaan luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla.

33 §

Tietojen luovuttaminen, säilytysaika ja muu käsittely

Kriisinhallintahenkilöstörekisterissä olevia tietoja voidaan henkilöiden valitsemiseksi sotilaalliseen kriisinhallintaan ja sotilastehtävään muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan luovuttaa ulkoasiainministeriölle, sisäministeriölle ja kriisinhallintaoperaation toimeenpanijalle. Tietoja voidaan luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla.

Tässä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa olleen henkilön tietoja säilytetään rekisterissä enintään kahden vuoden ajan viimeisen palvelussuhteen päättymisestä.

Tässä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa olleen henkilön tietoja säilytetään rekisterissä enintään kymmenen vuoden ajan viimeisen palvelussuhteen päättymisestä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

2.

Laki**puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 2 §:n 1 momentin 3 kohta sekä 13 § ja sen edellä oleva väliotsikko seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 §

2 §

*Puolustusvoimien tehtävät**Puolustusvoimien tehtävät*

Puolustusvoimien tehtävänä on:

Puolustusvoimien tehtävänä on:

3) osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan.

3) osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan ja sotilastehtäviin muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa.

*Osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan**Osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan ja sotilastehtäviin muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa*

13 §

13 §

*Sotilaallinen kriisinhallinta**Sotilaallinen kriisinhallinta ja sotilastehtävät muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa.*

Puolustusvoimat osallistuu kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan siten kuin sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) säädetään.

Puolustusvoimien osallistumisesta kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan ja sotilastehtäviin muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa säädetään sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006).

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

3.

Laki

voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Libanonissa (UNIFIL) Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain nimikkeen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Libanonissa (UNIFIL) Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain (411/2012) nimike seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Laki

voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Libanonissa (UNIFIL) Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain nimikkeen muuttamisesta

Laki

voimavarojen antamisesta Yhdistyneiden Kansakuntien operaatioon Yhdistyneiden Kansakuntien ja Suomen välillä tehdyn yhteistyöpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .